

”Rättvisa får inte vara en kostnadsfråga”

Gästhuset, beläget noll meter från en havsvik i Saltsjöbaden, är trivsamt, välbyggt och välutrustat. Håkan Lans, Sveriges i modern tid mest uppmärksammade uppfinnare, som handgripligen ritat och byggt huset, skulle om han ville säkert kunna starta en framgångsrik bana i byggsvängen.

Å andra sidan borde även en annan karriärväg vara vidöppen för honom. De kunskaper han, mot sin vilja, under mer än ett decennium skaffat sig om tillämpningen av snårig internationell patentlagstiftning gör honom väl skickad att hjälpa till i patentfrågor.

Fast det vill han förstås inte. Han vill utveckla ny teknik.

För en utomstående, icke jurist, liknar de evighetslånga rättsliga slagsmål som superinnovatören utkämpar i USA mest frågan om påvens skägg. Är det Håkan Lans eller Håkan Lans helägda enmansbolag som är patentägare? Det är om detta processerna, som initialt rörde stora amerikanska bolags intrång i Håkan Lans patent, numera handlar trots att Uniboard AB har samma adress och telefonnummer som sin ende anställde och ägare – Håkan Lans.

runt 30 miljoner kronor. Och än är det inte slut.

Kanske kan den grundliga genomgång som Hannes Råstam, några dagar innan jag träffade Håkan Lans, redovisade i SVTs Uppdrag Granskning dra igång en ordentlig slutdebatt. Vem vet?

Och möjligen är det ändå en liten tröst i be-
drövelsen att åtskilliga andra europeiska innova-
törer har problem med att hävda sin rätt mot in-
ternationella storbolag.

Håkan Lans makade på kaffekoppen och gjorde plats på bordet för ett dokument undertecknat av professor William Kingston som för några år sedan, på EUs uppdrag, studerade hur europeiska patent behandlades på andra sidan Atlanten.

Professor Kingston fann, enligt skrivelsen på bordet i gästhuset vid havsviken i Saltsjöbaden, att ”varje, upprepar varje, europeiskt patent av något värde hade blivit utsatt för intrång i USA”.

– Sett i ett större perspektiv är det jag råkat ut för bara en droppe i havet, sa Håkan Lans.

Både före och efter SVTs program har personer i samma sits hört av sig. Detta visar, menade han, att internationella överenskommelser inte lyckats på att skapa ett mer likt spelplan för alla som

stora ekonomiska intressen är inblandade. Den traktat som döljer sig bakom bokstavskombinationen TRIPS och är undertecknad av länderna i WTO bestämmer hur patenttvister ska hanteras. Undertecknarna, däribland USA, förbinder sig att effektivt, utan dröjsmål och till rimliga kostnader se till att tvistigheter klaras upp.

– Så fungerar det bara i teorin. Inför lagen ska vi alla vara lika, men det gäller bara under förutsättning att vi betalar lika.

En säker möjlighet att få behålla frukterna av en innovation är, anser Håkan Lans, ett villkor för fortsatt välbefinnande i Sverige. Ska Sverige hävda sig internationellt måste vi antingen vara lite bättre och snabbare än omvärlden eller klura ut hur vi ska kunna tillverka billigare än alla andra. Det senare alternativet förefaller knappast vara särskilt aktuellt.

– Utbildning och forskning är enda chansen. Och då får man inte acceptera att ”guidet” styrs.

Utbildning liksom akademisk forskning är en gemensamt betald tillgång. Men hur ska unga människor våga satsa på sina uppfinningar om de vet att de bums riskerar att bli besuttna om de inte har någonting som är särskilt bra? Håkan Lans

insikten om detta en orsak till att antalet patent minskar sedan år 2000.

– Med nuvarande regler är det inte svårt för ekonomiskt starka företag att göra intrång i en enskild persons eller litet företags patent. Vissa, mindre nogräknade, storföretag räknar kallt med motparten inte har råd att försvara sitt patent i en utdragen rättsprocess, där förloraren riskerar allt han äger och har.

På så sätt är Håkan Lans ovanlig. Han hade de ekonomiska muskler som behövdes. Hittills i alla fall.

Nog kan man tycka att de lagar som avgör vad polis och åklagare ska ägna sig åt är i behov av en revidering. En stöld av en tavla eller ett rån på öppen gata sätter självklart igång både polis, åklagare och domstol utan kostnad för den drabbade. Men om tjuveriet rör immateriella tillgångar lyfter ingen ett finger om inte den bestulne betalar.

– Principerna måste ändras. Patentbrott borde mer betraktas som annan brottslighet. Då skulle ju hela landet stå bakom den enskilde innovatören. Rättvisa får inte vara en kostnadsfråga.

Nå, helt utan engagemang från "högre makt" var Håkan Lans inte varit. Dåvarande näringsministern, Leif Pagrotsky, agerade bland annat genom att år 2004 brevledes uppmärksamma USAs likaledes dåvarande justitieminister, John Ashcroft, på den svenske uppfinnarens problem. När svaret, tre månader senare anlände, skulle innehållet kunna sammanfattas; sitt still i båten, så ordnar sig allt på ett rättvist sätt. (Naturligtvis använde John Ashcroft ett annat ordval.)

– Jag hoppas verkligen att någon i den nuvarande regeringen tar upp stafettpippen efter Leif Pagrotsky, sa Håkan Lans.

Han såg förstås också gärna att både Ingenjör- och Vetenskapsakademien på allvar tog bladet från munnarna och sa; Nu får det vara nog.

Hursomhelst, nog är det nödvändigt för Sverige och Europa att på alla sätt ta väl hand om begåvade innovatörer.

Eljest torde det bli svårt att nå målen i Lissabonstrategin. Och ett sätt att uppmärksamma framstående innovatörer är korandet av Årets europeiske innovatör. Håkan Lans var en av tre nominerade till titeln. Nomineringen grundar sig på den europeiska patentmyndighetens genomgång av alla patent under en tioårsperiod.

– Det är viktigt att inse att alla idéer faktiskt startar i en enda persons huvud. Sen måste de utvecklas i samarbete med andra, sa Håkan Lans.

/Pär Rönnberg 08-791 29 79 pr@iva.se

Behöver innovatörer bättre stöd?

Borde enskilda och små företag få ett bättre stöd om de utsätts för patentintrång? Om ja, Hur skulle detta fungera? IVA-aktuellt frågade:

Maud Olofsson näringsminister

Elisabeth Thand-Ringqvist politiskt sakkunnig för Maud Olofsson svarade i hennes ställe.

– Frågan om skydd mot patentintrång är mycket viktig. Det är angeläget att de små och medelstora företagen får möjlighet att skydda sina patent. Det finns ett behov av i första hand en marknadslösning för en patentintrångsförsäkring på villkor som är rimliga för de små och medelstora företagen.

– För närvarande introducerar Svenska Uppfinnareföreningen en typ av patentintrångsförsäkring för sina medlemmar. Näringsdepartementet för en dialog kring frågan med representanter för de olika företagsorganisationerna.

– Om en marknadslösning inte får avsedd effekt är en möjlighet att överväga om en särskild förhandlingsman bör utses för att undersöka möjligheterna för införandet av en patentintrångsförsäkring där även staten har en roll.

Mathias Uhlén forskare och företagare

– Ja. Bäst vore om man kunde utforma någon form av uppfinnarförsäkring där till exempel Innovationsbron och/eller VINNOVA skulle kunna finansiera rådgivningsstöd både tidigt i processen men också vid eventuella tvister.

Mathias Uhlén

Thomas Östros vice ordförande i riksdagens näringsutskott

– Ja, små företag och uppfinnare måste få större möjligheter att skydda sig mot patentintrång. Men framförallt handlar det om att det måste bli mycket enklare, billigare och mindre riskfyllt för en liten aktör att driva processen mot det stora bolaget. Man ska inte kunna räkna hem ett patentintrång bara för att risken att förlora en eventuell process är för liten.

– Det är oerhört viktigt att uppfinnare och andra rättighetshavare kan skydda sina patent mot intrång. Det är en förutsättning för att ett litet innovativt och exportberoende land som Sverige ska kunna hävda sig på världsmarknaden och att svensk forskning också ska ge svenska jobb.

Därför är det ett problem att tvister om pa-

tentintrång kan bli mycket dyra och att utgången är i allra högsta grad osäker, vilket inte minst Håkan Lans erfarenheter visar. Ett starkt patentskydd är också viktigt för att minska risken på investeringar och i den fortsatta utvecklingen av produkterna. Samtidigt är det tydligt att de små företagen uppfattar patentskyddet som alldeles för dyrt och komplicerat.

– Eftersom det för småföretagare och enskilda uppfinnare i många fall är ett högriskprojekt att ta strid mot de intrång man drabbats av och för många skulle nog en förlorad rättsprocess vara detsamma som konkurs. I väntan på en europeisk patentintrångsförsäkring arbetade därför den socialdemokratiska regeringen för en liknande lösning på nationell nivå. Det är ett arbete som jag hoppas att Maud Olofsson nu slutför.

– Men en patentintrångsförsäkring är inte den enda lösningen, det är också oerhört viktigt att domstolarna organiseras på ett sådant sätt att hanteringen av sådana här ärenden blir så effektivt och enkelt som möjligt. Att EU slutligen kan enas om ett gemenskapspatent med begränsade krav på översättningar är även det mycket viktigt för att underlätta för uppfinnare och småföretag.

Per Eriksson gd, Vinnova

– Ja, VINNOVA har för några år sedan till regeringen föreslagit en patentintrångsförsäkring. SUF, Sveriges Uppfinnar-Förening, har motsvarande förslag och de har dessutom infört en sådan i "litet format".

Thomas Östros

Per Eriksson

Läs mer: Mycket mer information om Håkan Lans finns på SVTs hemsida under Uppdrag Granskning. (www.svt.se).